

سخنان
فہرنگ
امام
حسین
علیہ السلام

ترجمہ کتاب
موسوعہ کلمات الامام الحسنؑ

ترجمہ: علی مؤیدی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فرهنگ جامع سخنان امام حسن علیه السلام

نویسنده:

گروه حدیث پژوهشکده باقرالعلوم علیها السلام

ناشر چاپی:

سازمان تبلیغات اسلامی

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۶	فرهنگ جامع سخنان امام حسن علیه السلام
۱۶	مشخصات کتاب
۱۶	مقدمه
۱۸	سخنان امام حسن علیه السلام بر اساس زمان
۱۸	سخنان امام حسن در زمان پیامبر
۱۸	شنیدن وحی در کودکی
۱۹	پاداش زیارت پیامبر و فرزندان او
۱۹	گل خوشبوی دنیا و آخرت
۱۹	خوراک بهشت
۱۹	دستورهای پیامبر در عید قربان
۲۰	نام‌های امامان
۲۰	یاد او از سخن پیامبر در توبیح یهود
۲۱	هدایت بادیه نشین
۲۲	شستشوی شمشیر از خون عمرو بن عبدود
۲۳	سخن پیامبر پس از فتح خیبر
۲۳	شرط شفاعت او برای ابوسفیان
۲۳	سخن او درباره‌ی فتح مکه
۲۵	حشر مردم در روز قیامت
۲۵	اسلام آوردن یهودی
۲۷	سخنان امام حسن در زمان پدر بزرگوارش، حضرت علی
۲۷	پاسخ او به پرسش‌های خضر
۲۸	او سخن می‌گوید و علی می‌شنود

- ۲۸ بند شمشیر علی
- ۲۹ تقسیم اموال خود
- ۲۹ هشتاد شتر از صخره برآورد
- ۳۰ پدر بزرگوارش از او عیادت می‌کند
- ۳۰ چگونه پدر خود را می‌خواند؟
- ۳۰ لباسش را به عمویش عقیل داد
- ۳۱ گفتگوی او با پدر پیرامون ابن زیاد
- ۳۲ سرانجام اشعث بن قیس
- ۳۲ در دادخواهی پدر بزرگوار خود
- ۳۲ اجرای حد بر ولید
- ۳۳ سخن او هنگام تبعید ابوذر
- ۳۳ سخن او هنگام محاصره‌ی خانه‌ی عثمان
- ۳۳ اذن ورود برای اسب سوار
- ۳۳ خطبه‌ی او در آغاز خلافت علی
- ۳۴ سخن او درباره‌ی گفتار ابن زبیر
- ۳۵ نظر او درباره‌ی رفتارهای عرب نسبت به پدر بزرگوارش
- ۳۵ سخنان او با کوفیان در جنگ جمل
- ۳۸ سخنان او در نماز جمعه
- ۳۸ سخن او در کوفه
- ۳۹ بسیج مردم به سوی صفین
- ۴۰ نقش او در صفین
- ۴۰ پاسخ‌های او به پادشاه روم
- ۴۳ پاسخ‌های او به مرد شامی
- ۴۴ سخن او درباره‌ی ابوموسی

- ۴۵ سخن او درباره‌ی قبر هود
- ۴۵ همراه با پدر، در شب شهادت
- ۴۶ سخن او با ابن ملجم
- ۴۷ سخن علی درباره‌ی قاتل خود
- ۴۷ سخن امام مجتبی با مردم، پس از ضربت ابن ملجم
- ۴۸ نقل وصایای پدر
- ۴۸ سخن او درباره‌ی عمر پدر
- ۴۸ تجهیز پدر
- ۴۹ محل دفن علی
- ۵۰ پرداخت بدهی پدر
- ۵۰ سخنان امام حسن در زمان امامتش
- ۵۰ سخن او پس از شهادت پدر
- ۵۲ کشتن ابن ملجم
- ۵۲ بیعت مردم با او
- ۵۳ سخنان امام پس از بیعت مردم با او
- ۵۴ بردباری او
- ۵۵ بخشش او
- ۵۵ نیرنگ معاویه و نامه‌ی امام حسن به او
- ۵۶ مکاتبات امام حسن و معاویه
- ۵۹ سرزنش کوفیان
- ۶۰ برانگیختن مردم و گسیل آنان برای نبرد با معاویه
- ۶۱ سخن او در سباط، و مواضع یاران او درباره‌ی صلح
- ۶۲ نامه‌ی معاویه به امام حسن
- ۶۳ نبرد میان سپاه قیس و معاویه

۶۳	دسیسه‌ی معاویه و ترور امام حسن
۶۵	سخن او درباره‌ی صلح و جنگ و انتخاب اصحاب او
۶۵	نامه‌ی او درباره‌ی صلح
۶۵	شروط صلح
۶۷	سخنان امام حسن در مجلس معاویه
۶۷	علت ترک خلافت
۶۷	سخن امام حسن پس از بیعت
۷۳	حفظ خون مسلمانان
۷۴	سخن امام حسن درباره‌ی حوادث آینده
۷۴	احتجاج امام حسن با معاویه و یارانش
۷۷	مباهات معاویه و پاسخ امام حسن
۷۸	نامه‌ی امام حسن به زیاد...
۷۸	نامه‌ی امام حسن به معاویه درباره‌ی یزید
۷۸	سخن امام حسن نزد معاویه، در مدینه
۸۰	پاسخ امام حسن به پرسش‌های عمرو بن عاص
۸۰	سخن امام حسن پس از صلح در پاسخ معاویه
۸۱	پرهیز از خونریزی
۸۱	خلافت معاویه
۸۱	سخن امام درباره‌ی وظایف حاکم
۸۵	از زوال حکومت معاویه خبر می‌دهد
۸۶	سخن او با حبیب بن مسلمه
۸۶	هوشمندی امام حسن در نقد سخن معاویه
۸۶	فروش موقوفات پدر را نپذیرفت
۸۷	دریافت هدایای معاویه

- ۸۷ احتجاج امام حسن با عمرو بن عاص و ابوالاعور
- ۸۸ احتجاج امام حسن با مروان
- ۸۸ احتجاج او با ابن حدیج
- ۸۹ تصریح او بر امامت برادرش، حسین
- ۹۰ درباره‌ی محل دفن خود
- ۹۰ هنگام احتضار
- ۹۴ نقل سخن پدر در نکوهش اشعث بن قیس
- ۹۵ وصایای امام حسن
- ۹۶ سخنان امام حسن علیه‌السلام بر اساس موضوع
- ۹۶ اشاره
- ۹۶ عقاید
- ۹۷ توحید
- ۹۷ اوصاف خداوند متعال
- ۹۷ تقدیر و اختیارات انسان
- ۹۷ راضی به تقدیر خداوندی
- ۹۸ قرآن
- ۹۸ قرآن را امام خود گرفتند
- ۹۸ پاداش قرائت قرآن
- ۹۸ در بیان مصداق آیه‌ی شریفه‌ی (و شارکهم فی الأموال و الأولاد)
- ۹۸ قرآن و اهل بیت
- ۹۹ بیان مصداق برای آیه‌ی شریفه‌ی (فاستوی علی سوقه)
- ۹۹ بیان مصداق برای آیه‌ی شریفه‌ی (انا کل شیء خلقناه بقدر)
- ۹۹ بیان مصداق برای آیه‌ی شریفه‌ی (و أدبار السجود)
- ۱۰۰ فضیلت سه آیه‌ی آخر سوره‌ی مبارکه‌ی حشر

- درباره‌ی (و شاهد و مشهود) ۱۰۰
- بیان مصداق آیه‌ی شریفه‌ی (أصحاب الأُخُدود) ۱۰۰
- بیان مصداق آیه‌ی شریفه‌ی (فی أی صورۃ ما شاء ربک) ۱۰۰
- سخنان امام حسن درباره‌ی جد بزرگوار خود ۱۰۱
- سخنان امام درباره‌ی اهل بیت ۱۰۲
- اهل بیت و شیعیان ۱۰۲
- پیروی اهل بیت ۱۰۳
- منظور از «ابرار» اهل بیت است ۱۰۳
- اهل بیت حجت‌های خداوند هستند ۱۰۳
- دوستی اهل بیت ۱۰۴
- منزلت اهل بیت ۱۰۴
- غصب حق اهل بیت ۱۰۴
- باید از مصائب اهل بیت آگاه شد ۱۰۴
- سرپرستی ایتام آل محمد ۱۰۴
- سخنان او پیرامون امیرمؤمنان ۱۰۵
- نقل گفتار کعب الأُحبار درباره‌ی اعلم امت و وصی پیامبر ۱۰۵
- درباره‌ی شجاعت پدرش ۱۰۷
- فضائل علی ۱۰۷
- نام علی بن ابیطالب در قرآن «مؤمن» است ۱۰۷
- سرور عرب ۱۰۷
- درباره‌ی مادر بزرگوار خود ۱۰۷
- درباره‌ی خود ۱۰۸
- نوه و فرزند پیامبر ۱۰۸
- معجزات او ۱۰۸

۱۱۱	ادب امام حسن
۱۱۱	بردباری و گذشت امام حسن
۱۱۲	دانش او
۱۱۳	تسلط بر همه‌ی زبان‌ها
۱۱۳	در توصیف ستارگان
۱۱۴	بخشش او
۱۱۷	فضل او
۱۱۷	حالت او هنگام وضو
۱۱۷	فروتنی او
۱۱۸	نقش نگین او
۱۱۸	منزلت او نزد پیامبر
۱۱۸	آگاهی او از خیانت اهل عراق به برادرش حسین
۱۱۸	درباره‌ی مهدی
۱۱۸	اشاره
۱۱۹	نشانه‌ی ظهور
۱۱۹	نام‌های شیعیان در دیوانی نزد امامان
۱۱۹	اشاره
۱۱۹	شیعه‌ی حقیقی
۱۱۹	در امامت
۱۱۹	اشاره
۱۲۲	شمار امامان
۱۲۲	معاد
۱۲۲	دنیا، زندان مؤمن است
۱۲۳	ناگواری مرگ

- ۱۲۳ ترس از مرگ
- ۱۲۴ عذاب دوزخیان
- ۱۲۴ مقام عالمان شیعه در قیامت
- ۱۲۴ خنده‌ی مذموم
- ۱۲۴ احکام
- ۱۲۴ باب طهارت
- ۱۲۵ آداب وضو
- ۱۲۵ در مبطلات وضو
- ۱۲۵ با لباس وارد آب می‌شود
- ۱۲۵ آداب کفن
- ۱۲۵ ایستادن هنگام عبور جنازه
- ۱۲۶ باب نماز
- ۱۲۶ نماز، رازی میان پروردگار و بنده اوست
- ۱۲۶ پوشیدن بهترین لباس هنگام نماز
- ۱۲۶ نماز روز، آهسته است
- ۱۲۶ پاداش تعقیب نماز صبح
- ۱۲۷ نماز رو به روی طواف کنندگان
- ۱۲۷ قرائت سوره‌ی ابراهیم در خطبه‌ی نماز جمعه
- ۱۲۷ نماز حسنین
- ۱۲۷ نماز تراویح
- ۱۲۷ پاداش رفتن به مسجد
- ۱۲۸ باب روزه
- ۱۲۸ فضیلت ماه رمضان
- ۱۲۸ ارمغان روزه‌دار

۱۲۸	باب زکات
۱۲۸	زکاتی که بر مردم واجب است
۱۲۹	اهلال و تلبیه در حج
۱۲۹	حجامت در احرام
۱۲۹	باب جهاد
۱۲۹	جنگ، فریب است
۱۲۹	آثار تقیه
۱۳۰	باب نکاح
۱۳۰	مشورت با دختر
۱۳۰	افسانه طلاق
۱۳۰	نقل یک مسئله‌ی ارثی
۱۳۱	قضا و داوری
۱۳۱	مبنای داوری
۱۳۱	سوگند در داوری
۱۳۱	دیه‌ی کسی که قاتلش ناشناخته است
۱۳۲	حدود الهی، شفاعت بردار نیست
۱۳۲	داوری در قذف
۱۳۳	حد مساحقه
۱۳۳	بدهی بنده
۱۳۳	در خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها
۱۳۴	اخلاق
۱۳۴	خلق نیکو
۱۳۴	اخلاق مؤمنان
۱۳۴	صفات پارسایان

- ۱۳۵ اهمیت اندیشه
- ۱۳۵ اهمیت علم
- ۱۳۶ حب دنیا
- ۱۳۶ حاجت خواهی از اهل آن
- ۱۳۶ فضیلت برآوردن حاجت مؤمن
- ۱۳۷ اندرزهای امام حسن
- ۱۴۳ سلام پیش از کلام
- ۱۴۳ از امام عادل پیروی کنید و ظالم نباشید
- ۱۴۴ محبت راستین، ملاک قرب است
- ۱۴۴ پاداش عیادت بیمار
- ۱۴۴ مبارکباد نوزاد
- ۱۴۴ نامه‌ی امام حسن در پاسخ تسلیت
- ۱۴۵ استحمام
- ۱۴۵ دعاها
- ۱۴۵ شرط استجاب دعا
- ۱۴۵ دعاهای امام حسن
- ۱۴۶ تسبیح امام حسن
- ۱۴۶ دعای پنهان ماندن امام حسن از بدخواهان خود
- ۱۴۶ حرز امام حسن
- ۱۴۶ دعای هنگام ورود به مسجد
- ۱۴۷ دعای قنوت
- ۱۴۸ دعای امام حسن در طلب باران
- ۱۴۸ دعای نزد رکن کعبه
- ۱۴۸ آداب فرزند خواستن

- ۱۴۹ دعای تب بر
- ۱۴۹ نماز و دعای رفع آزار
- ۱۴۹ نفرین دشمن
- ۱۴۹ دعای امام حسن هنگام آمدن نزد معاویه
- ۱۵۰ دعایی که در رؤیا، از پیامبر آموخت
- ۱۵۰ پاورقی
- ۱۵۷ درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فرهنگ جامع سخنان امام حسن علیه السلام

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ جامع سخنان امام حسن علیه السلام: ترجمه کتاب موسوعه کلمات الامام الحسن علیه السلام / تالیف گروه حدیث پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام وابسته به سازمان تبلیغات اسلامی، محمود شریفی... [و دیگران]؛ ترجمه علی مویدی؛ ویراستار مسلم صاحبی مشخصات نشر: تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۸۲. مشخصات ظاهری: ص ۳۳۶ شابک: ۱۶۰۰۰ ریال ؛ ۱۶۰۰۰ ریال وضعیت فهرست نویسی: فهرست نویسی قبلی یادداشت: عنوان اصلی: موسوعه کلمات الامام الحسن علیه السلام. یادداشت: کتابنامه: ص. [۳۳۳] - ۳۳۶؛ همچنین به صورت زیرنویس موضوع: حسن بن علی (ع)، امام دوم، ۵۰ - ۳ق. -- احادیث موضوع: حسن بن علی (ع)، امام دوم، ۵۰ - ۳ق. -- کلمات قصار شناسه افزوده: شریفی، محمود. - ۱۳۳۱ شناسه افزوده: مویدی، علی، ۱۳۲۸ - مترجم شناسه افزوده: صاحبی، مسلم، ویراستار شناسه افزوده: سازمان تبلیغات اسلامی. پژوهشکده باقرالعلوم (ع). گروه حدیث شناسه افزوده: سازمان تبلیغات اسلامی. شرکت چاپ و نشر بین الملل رده بندی کنگره: BP۴۰/۴ م/۸۰۴۱ ۱۳۸۲ رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۲ شماره کتابشناسی ملی: م ۸۲-۵۳۸

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم دست هدایت الهی، بشر را از نعمت گران‌بهای عقل بهره‌مند نمود و حکمت و رحمت خداوند اقتضاء کرد این نعمت را ناقص نگذارد و انسان را در «سیر الی الله» سرگردان رها نکند. بدین سبب، پیامبران را که مشعل داران هدایت و پرچم داران نجات انسان از گمراهی و علم داران گم گشتگان جهل و خودخواهی هستند، فرستاد تا بشر را به صراط مستقیم رهنمون باشند و این نعمت را آن‌گاه به مرحله‌ی تمام و کمال رساند که خاتم پیامبران صلی الله علیه و آله و برگزیده‌ی آنان را، همراه با کامل‌ترین دین و جاودانه‌ترین کتاب، به عنوان آخرین فرستاده خویش انتخاب نمود. از آن جا که همیشه دشمن قسم خورده‌ی انسان‌ها، برای گمراه سازی ره‌پویان سعادت، در کمین است [۱] و کتابی با این منزلت و دینی با این کمال، احتیاج به مفسرانی امین و حافظانی بصیر بر اسرار الهی و پاسدارانی شجاع دارد، بر امت این پیامبر منت گذاشت و آن زمان دین را به مرحله‌ی کمال، و نعمت را به درجه‌ی تمام رساند [۲]، که در آخرین سال عمر پیامبر صلی الله علیه و آله در حجة الوداع، به او دستور داد جانشین خود و امام و سرپرست امت را به طور رسمی و علنی معرفی کند [۳] و با این کار، دشمنان را مأیوس کند و در انجام این مأموریت هراسی به خود راه ندهد. [۴]. [صفحه ۱۲] رسول خدا صلی الله علیه و آله با کوشش تمام، این امر را اطاعت کرد و رسالت خود را انجام داد. هفتاد روز بیشتر از این مأموریت بزرگ نگذشته بود که خداوند پیامبرش را به ملکوت فراخواند و او به سوی رحمت و سعادت حق شتافت. درست در همین زمان بود که شیطان تمام سربازانش را فراخواند و تمام نیرنگ‌های خود را به کار برد و خودخواهان، حسودان، پیروان هوای نفس، دنیاطلبان و دوست داران ریاست را تحریک کرد تا امت را از مسیری که خدا و پیامبرش ارائه داده بودند، خارج کند و امامت امت را که حق مسلم امیرالمؤمنین علی علیه السلام بود، از او غصب کنند و بشریت را از نعمت هدایت‌های خلیفه‌ی بلافضل پیامبر، محروم نمایند. آثار این محرومیت تا قیامت بر جامعه‌ی انسانی باقی خواهد ماند و تا انسان بر روی گستره‌ی زمین زندگی می‌کند و قیامت برپا می‌شود، هر ستمی که بر سر مظلومی فرو آید و هر که از صراط مستقیم منحرف شود، خداوند متعال کسانی را که مانع تابش انوار دلدادگان حق و درخشش آن گنجینه‌های علم الهی شده‌اند، در گناه و مسئولیت این انحراف فکری و عملی بشر، شریک و سهیم می‌نماید، عاملان ظلم، از آغاز تا پایان، مشمول نفرین عترت و همه‌ی حق طلبان و عدالت خواهان تاریخند. اللهم العن اول ظالم ظلم حق محمد و آل محمد. از آغاز خلقت آدم ابوالبشر تا کنون، شیطان لعین دو

موفقیت بزرگ در گمراه کردن بشر به دست آورده است. یکی، آن زمان که آدم و حوا را به بهانه‌ی جاودانه شدن گمراه کرد [۵] و خود مورد غضب خداوند متعال قرار گرفت و مطرود گشت. [۶] دیگری، زمانی بود که تمام نیروی خود و همه‌ی سربازانش را به کار گرفت و قداره بندها و منافقان را تحریک کرد و آنان با پیروی از شیطان پلید و نیرنگ باز، امت پیامبر را از هدایت بهره‌گیری از امام و جانشین مسلم رسول خدا محروم ساختند. این اقدام، سرآغاز جنایت‌های بی‌شماری بر سر مسلمانان، به طور خاص و بر عموم انسانیت گردید. ای کاش بشریت تشنه‌ی امامت و نیازمند عدالت، از این نعمت محروم نمی‌شد و در این مدت طولانی، زیان و ضرری با این عظمت بر او [صفحه ۱۳] تحمیل نمی‌گشت! در دوره‌ی ۲۵ ساله خانه‌نشینی حضرت علی علیه‌السلام، روزگار جانکاه و طاقت فرسا، خار در چشم و استخوان در گلوی امیرمؤمنان و همه‌ی مؤمنان راستین بود و چه مصیبت‌ها که بر مسلمانان وارد آمد و چه فتنه‌ها که برپا شد و بدعت‌ها در دین گذاشته شد؛ تا سرانجام مردم از ظلم و بی‌عدالتی به ستوه آمدند و خواستار عدالت علوی شدند و با اصرار از او خواستند زمام حکومت را به دست گیرد. آنچه کار را بر امیرالمؤمنین علیه‌السلام مشکل می‌کرد، عادت و اخلاق غارتگران بیت‌المال بود؛ آنانی که سالیانی طولانی در مرتع بی‌حساب و کتاب بیت‌المال، چریده و به اسراف و مال‌اندوزی و خوش‌گذرانی خو کرده بودند. اینان تاب تحمل عدالت امام علی علیه‌السلام را نداشتند و بدین سبب، به پیمان شکنی و کارشکنی دست یازیدند. این دوران پررنج و مشقت، با همه‌ی فرازها و نشیب‌هایش، گذشت و در شب قدر با ضربتی که بر فرق شریف حضرت علی علیه‌السلام وارد شد و او را از غم و رنج طولانی رها ساخت، به پایان رسید. از آن جا که زمین و اهل آن از حجت خالی نمی‌ماند، امامت امت به امام حسن علیه‌السلام رسید و آن حضرت مسئولیت کشتی طوفان زده‌ی امت را برعهده گرفت. رهبری امام حسن علیه‌السلام در شرایطی آغاز شد که معاویه با تسلط چندین ساله‌ی خود بر منطقه‌ی شام، همه‌ی حق‌گريزان و آنانی که شکم‌ها را از حرام پر کرده و اموال بیت‌المال را به یغما برده و از عدالت فرار کرده بودند و در یک کلام، همه‌ی اهل باطل را با خود همراه و هم‌پیمان کرده بود. امام حسن علیه‌السلام از یک طرف، با دشمنی این گونه روبه‌رو بود و از سوی دیگر، یارانی داشت که هیچ‌امیدی به پایداری و یاری آنان نداشت. آن حضرت به مردم کوفه فرمود: «در حق من مکر و حيله کردید، همان طوری که در مورد پیشینیانم عمل کردید.» [۷]. مظلومیت امام حسن علیه‌السلام به جایی رسید که فرماندهان سپاه آن حضرت، یکی پس از دیگری به معاویه پناهنده شدند [۸] و بعضی از سربازانش به خیمه‌ی آن حضرت یورش برده، [صفحه ۱۴] سجاده از زیر پایش و رداء از دوش مبارکش کشیده، ضربه‌ای بر او وارد کرده و مجروحش کردند. [۹] گوشه‌ای از این ماجرای دلخراش در این موسوعه آمده است. در چنین شرایطی است که امام حسن علیه‌السلام هیچ‌چاره‌ای ندارد جز این که جنگ را متوقف کند و آن هم با شرایطی که اگر معاویه نیرنگ باز به آن عمل می‌کرد، مسلم موفقیت با امام مجتبی علیه‌السلام بود ولی آنانی که از ترس شمشیر خود و اجدادشان به زبان، اظهار اسلام کردند ولی قلباً ایمان نداشتند، هیچ‌گاه به پیمان خویش وفادار نخواهند ماند! امام حسن علیه‌السلام با درایت و دوراندیشی در آن شرایط حساس، چنان سیاستی در پیش گرفت که مانع از بین رفتن اسلام شد و آنانی را که نقشه‌ی محو آثار رسالت پیامبر عظیم‌الشان اسلام صلی الله علیه و آله را داشتند، با ناکامی مواجه ساخت و این همه، برگرفته از هدایت‌های الهی و درایت و حکمتی بود که خداوند منان در امامان شیعه به ودیعت گذارده است. اگر امام حسین علیه‌السلام و یا هر یک از امامان دیگر نیز در چنین شرایطی قرار می‌گرفت، همان کاری را انجام می‌داد که امام حسن علیه‌السلام انجام داد، چون این سکان داران هدایت تنها در پی انجام اوامر الهی هستند؛ قیام باشد یا صلح. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «حسن و حسین امام هستند قیام کنند یا ساکت باشند.» [۱۰]. برای آشنا شدن با شخصیت امام حسن علیه‌السلام و این که آن امام مظلوم در چه شرایطی قرار گرفته بود و یاران و دشمنانش با آن حضرت چگونه رفتار کردند، لازم است رفتار، سخنان و نامه‌های آن حضرت مطالعه گردد؛ تا بتوان در همه‌ی ابعاد زندگی (اخلاق، عبادت، سیاست و...) از آن اسوه تقوا و کوه صبر و مقاومت، درس گرفت و در پناه آن نور همیشه تابان، راه پرخطر صراط مستقیم را پیمود. از آن جا که کتابی که در

بردارنده‌ی تمام سخنان آن حضرت و منابع آن‌ها باشد، در دسترس نبود و از طرفی، چون پس از انتشار سخنان امام حسین علیه‌السلام توسط پژوهشکده‌ی باقرالعلوم علیه‌السلام، عده‌ای از استادان و شخصیت‌های فرهنگی تأکید فرمودند که لازم است جمع‌آوری، [صفحه ۱۵] تنظیم، تدوین و انتشار سخنان سایر معصومین علیهم‌السلام نیز ادامه یابد، پژوهشکده‌ی باقرالعلوم علیه‌السلام بر آن شد تا سخنان دومین امام معصوم علیه‌السلام را گردآوری نماید. این کار با کمک خداوند، توسط اعضای محترم گروه حدیث پژوهشکده انجام و به این شکل تنظیم و آماده شد. کتاب دارای دو بخش است: ۱. سخنان امام حسن علیه‌السلام به ترتیب تاریخی، که در سه فصل تنظیم شده است. - فصل اول: سخنان امام حسن علیه‌السلام در زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله. - فصل دوم: سخنان امام حسن علیه‌السلام در زمان امام علی علیه‌السلام - فصل سوم: سخنان امام حسن علیه‌السلام در زمان امامت. ۲. سخنان امام حسن علیه‌السلام به ترتیب موضوعی، که در چهار فصل قرار گرفته است. - فصل اول: عقاید. - فصل دوم: احکام. - فصل سوم: اخلاق. - فصل چهارم: ادعیه. این مجموعه به دو زبان عربی و فارسی منتشر می‌شود. امیدواریم خداوند توفیق دهد تا سخنان سایر معصومین علیهم‌السلام نیز آماده و منتشر گردد. روش کار روش کار، همان سبک «فرهنگ جامع سخنان امام حسین علیه‌السلام» است که در آن‌جا بیان کردیم و دوباره تکرار نمی‌شود؛ فقط به نکات جدیدی که لازم است، اشاره می‌شود: ۱. سعی شده است احادیث مشترک بین امام حسن و امام حسین علیهما‌السلام که در فرهنگ جامع امام حسین علیه‌السلام آمده است، در این‌جا تکرار نشود. ۲. در این مجموعه، سخنان و افعال امام حسن علیه‌السلام جمع‌آوری شده ولی از آوردن رفتار مداوم، که جزو سنن و سیره‌ی دائمی آن امام بود، خودداری شده است. رفتار مداوم معصومین علیهم‌السلام در مجموعه‌ای با نام «موسوعه سنن المعصومین علیهم‌السلام» گرد آمده است و [صفحه ۱۶] به زودی منتشر خواهد شد. ۳. از آن‌جا که اشعار زیادی از امام حسن علیه‌السلام نقل نشده، برای آن‌ها، فصل جدايي در نظر گرفته نشده و در همان باب مربوطه آورده شده است. امیدواریم تلاش ناچیز ما مورد قبول و عنایت آن امام مظلوم واقع شود و همگان با الهام از سخنان آن حضرت و تأسی به این اسوه‌ی شجاعت و صبر و اخلاق و عبادت، در شمار پیروان واقعی اهل بیت علیهم‌السلام قرار گیریم و از پویندگان صراط مستقیم الهی باشیم. آمین رب العالمین. گروه حدیث پژوهشکده‌ی باقرالعلوم علیه‌السلام وابسته به سازمان تبلیغات اسلامی [صفحه ۲۱]

سخنان امام حسن علیه‌السلام بر اساس زمان

سخنان امام حسن در زمان پیامبر

شنیدن وحی در کودکی

[۱۱]-۱- ابن شهر آشوب می‌گوید: ابوالسعادات در «الفضائل» نقل کرده است: شیخ ابوالفتوح در مدرسه‌ی ناجیه، این حدیث را املاء کرد: امام حسن بن علی علیه‌السلام در هفت سالگی، در مجلس رسول الله صلی الله علیه و آله حاضر می‌شد، وحی [آیات قرآن] را می‌شنید و آن را حفظ می‌کرد. سپس نزد مادر خود (حضرت زهرا علیها‌السلام) می‌آمد و آن‌ها را به او ابلاغ می‌کرد. هرگاه علی علیه‌السلام (به منزل) می‌آمد، فاطمه علیها‌السلام را (پیشاپیش) آگاه به آیات نازل شده می‌یافت. از او در این باره می‌پرسید، می‌فرمود: از فرزندت، حسن (می‌آموزم). روزی علی علیه‌السلام در خانه پنهان شد حسن علیه‌السلام که وحی را شنیده بود، آمد و خواست آن را به مادر خود ابلاغ کند؛ زبانش بند آمد. مادرش تعجب کرد. گفت: مادرم! تعجب نکن؛ زیرا بزرگواری سخن مرا می‌شنود. گوش کردن او، مرا از سخن گفتن بازداشته است. در این هنگام، علی علیه‌السلام بیرون آمد و او را بوسید. در روایتی آمده است که امام حسن علیه‌السلام فرمود: مادرم! بیانم کوتاه و زبانه بند آمد؛ گویا آقایی مرا زیر نظر دارد. [۱۱].